

Casusselectie The Next Level - Werkdocument

Vijf hoofdcriteria voor de casussen

Hieronder introduceren we vijf criteria waaraan de casussen voor het onderzoek The Next Level moeten voldoen. Deze komen voort uit de Raak Onderzoeksaanvraag van mei 2013 en zijn getoetst en aangevuld op basis van de kick-off bijeenkomst met het consortium en partners en (vak)literatuur. Vier van de criteria betreffen harde selectiecriteria, die op elk van de casussen toepasbaar moeten zijn. Het vijfde is een diversiteitscriterium, opgedeeld in verschillende dimensies, om het pallet aan casuïstiek breed toepasbaar te houden. Het betreft een relatief criterium: de casussen moeten op de aspecten a t/m h van elkaar verschillen.

1. Er is sprake van **vervlechting met sociale media/crossmedialiteit**¹. De impact van het sociale mediagebruik op het bestuurlijke en communicatieve krachtenveld en de ontwikkeling van crises is immers de kern van dit onderzoek.
2. De casus heeft **lokale impact**. Het onderzoek richt zich immers op de overheidsdiensten die in de aanpak van crises een rol hebben. Gebeurtenissen worden sneller openbaar waardoor voor communicatie- en veiligheidsadviseurs een verlies aan grip op de situatie ontstaat.
3. De casus heeft zich redelijk **recent** voorgedaan. Immers gebruik en toepassing van meerdere sociale media heeft pas enkele jaren effect op de aanpak van crises.
4. De casus veroorzaakt **maatschappelijke commotie**² of heeft deze veroorzaakt.
5. Er bestaat **diversiteit** tussen de gekozen casussen m.b.t.:
 - a. crisisdomein: territoriaal, fysiek, economisch, ecologisch en sociaal/politiek (op basis van vitale belangen, Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2012)
 - b. aard van de impact: 'harde' (meetbare) gevolgen en/of 'zachte' (sociaal-culturele, emotionele, morele etc.) gevolgen (zie ook Swierstra & Te Molder, 2013).
 - c. media-aandacht
 - d. interculturaliteit
 - e. crisistype o.b.v. snelheid van ontstaan (acute vs. sluimerende dreiging) en beëindiging (abrupt vs. geleidelijk): fast-burning, cathartic, long-shadow, slow-burning (Boin en 't Hart, 2003)
 - f. mate waarin communicatieprofessionals direct moe(s)ten reageren op sociale media (bijv. filmpjes/foto's. van verkrachting of geweld),
 - g. ontstaan: *offline* ontstaan en op social media aangewakkerd vs. *online* ontstaan, en
 - h. type sociale en nieuwe media gebruik: facebook, Twitter, etc.

¹ Onder crossmedialiteit verstaan we het gegeven dat verschillende typen (off- en online) media gecombineerd een rol spelen (en elkaar dus ook onderling beïnvloeden).

² In de literatuur wordt dit vaak omschreven als morele paniek: een buitenproportionele en vijandige reactie op een omstandigheid, persoon of groep, die als een bedreiging van maatschappelijke waarden en normen wordt ervaren (De Haan, 2007)

Selectie en toetsing van de casussen

Bij het selecteren van casussen is (voor zover mogelijk) in kaart gebracht hoe deze zich verhouden tot de gestelde criteria, om inzicht te krijgen of alle casussen wel voldoen, en of de variatie waar we naar streven ook voldoende aanwezig is. Het resultaat hiervan is in de onderstaande tabel is voor criterium 1 t/m 4 in onderstaande tabel weergegeven. Omdat niet voor alle crisissituaties op voorhand bekend is hoe deze zich precies tot de dimensies voor diversiteit verhouden (het beantwoorden van deze vraag is immers onderdeel van de uit te voeren context-analyse), zal de variatie aan casussen gedurende het onderzoek op criterium 5 nader worden geëvalueerd, zodat indien nodig kan worden bijgesteld. Een eerste inschatting m.b.t. het vijfde diversiteitscriterium is hieronder per casus beschreven.

Criteria die voor alle casussen gelden:	A. 'De aardbevingen in Groningen'	B. broertjes "Ruben en Julian"	C. Benno L.	D. Mazelenepidemie Biblebelt	E. Asbest Utrecht	F. Rishi Chandrikasing	G. Eindhovense kopschoppers	H. School sluiten in Leiden	G. Deurne
1 Vervlechting met sociale media/crossmedialiteit	x	x	x	?	x	x	x	x	x
2 Lokale impact	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3 Recent	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4 Maatschappelijke commotie	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Case 1. De aardbevingen in Groningen

Deze casus loopt nog en zal ook gedurende het onderzoek naar alle waarschijnlijkheid niet worden afgerond. De dreigende ramp van aardbevingen en de ernst van de gevolgen daarvan voor de Groningse bevolking kent een lange geschiedenis. De Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) wint aardgas, onder andere uit het Groningenveld. De gaswinning veroorzaakt zo'n 50 aardbevingen per jaar. Tot 1986 kwamen er in Noord-Nederland geen aardbevingen voor. De eerste aardbeving was in Assen op 26 december 1986. Sindsdien registreert het KNMI de aardbevingen in dit gebied. Op 16 augustus 2012 was er in Loppersum een aardbeving van 3,6 op de schaal van Richter. Deze duurde langer en was sterker dan voorgaande bevingen. Onderzoek laat zien dat in de toekomst sterkere aardbevingen mogelijk zijn. Bijvoorbeeld met een kracht tussen 4 en 5 op de schaal van Richter. (Rijksoverheid, 2014)

De casus betreft een dreigende natuurramp - met een menselijke oorzaak - en valt daarmee in het domein van ecologische veiligheid, maar heeft ook sociaal politieke, economische en fysieke gevolgen. Behalve (potentiële) schade aan de leefomgeving, is sprake van onrust onder de lokale bevolking en wordt vanuit alle lagen van de overheid en de politiek op deze crisis gereageerd. Er is dus sprake van impact van verschillende aard (zowel 'hard' als 'zacht' is de impact groot). De media-aandacht kent verschillende pieken naar aanleiding van een beving of politiek besluit. De crisis kent een sluimerend begin en geleidelijk verloop. Type: slow-burning. De crisis is nog gaande. Het type kan daardoor nog veranderen. Verschillende actiecomités hebben zich via diverse sociale media georganiseerd. Met name via Twitter, Facebook en blogs.

Case 2. Broertjes “Ruben en Julian”

In mei 2013 werden twee broertjes uit Zeist vermist. Naar de lichamen van de jongens werd twee weken gezocht. De 38-jarige vader werd eerder al dood gevonden in een natuurgebied bij Doorn. Hij had zelfmoord gepleegd. In Doorn en in Limburg werden door 30 militairen en 250 te hulp schietende burgers natuurgebieden uitgekamd. (De Volkskrant, 2013) Onder andere via de website <https://zoekjemee.nl/>. De moeder van de kinderen deed op Facebook oproep om naar haar kinderen uit te kijken. De 9-jarige Ruben en zijn 7-jarige broertje Julian bleken door hun vader om het leven te zijn gebracht. Hun lichamen werden gevonden in een afwateringsbuis, in de buurt van het Utrechtse Cothen. (Nu.nl, 2013). De nasleep over vechtscheidingen loopt tot op de dag van vandaag nog.

Deze crisis valt in de domeinen sociale en fysieke veiligheid, door de verstoring van het dagelijks leven die de dood van de twee jongens tot gevolg had. De casus kan worden getypeerd als een familiedrama. Met name de emotionele (‘zachte’) impact van deze crisis was groot. Deze casus kreeg door diverse media aandacht en kreeg daardoor grote landelijke bekendheid. Deze crisis kent een acuut begin en duidelijk einde. Type: fast-burning. Zowel de vrijwilligers die hielpen met zoeken als de moeder gebruikten sociale media. Communicatieprofessionals moesten daardoor relatief snel reageren op ontwikkelingen op sociale media.

Case 3. Eindhovense kopschoppers

Acht jongens die in Eindhoven naam maakten als 'kopschoppers' worden verdacht van poging tot doodslag. De acht Belgische jongens sloegen op 4 januari een 22-jarige man in elkaar, omdat hij een opmerking maakte over een vernieling door de groep. Het filmpje van de mishandeling trok massale aandacht, maar het duurde maanden voordat de verdachten werden uitgeleverd. (NOS, 2013)

Deze casus gaat over zinloos geweld en betreft zodoende het fysieke en het sociaal/politieke domein. De fysieke (‘harde’) impact is relatief beperkt, maar de morele paniek (‘zachte’ impact) was groot. De crisis kreeg veel aandacht op traditionele media en is vooral groot geworden door (sociale) media. Hierbij speelden met name Geen Stijl en Pownews een grote rol. Zij achtervolgden de verdachten. (Youtube, 2013). Deze crisis startte acuut en eindigde geleidelijk. Type: long-shadow.

Case 4. Juwelierszaak Deurne

Op 28 maart 2014 wordt er een overval gepleegd op een juwelierszaak in Deurne. Binnen enkele uren circuleert op sociale media het bericht dat de juweliersvrouw de twee overvallers zou hebben neergeschoten. Een standbeeld, een lintje en duizenden likes op Facebook. De schutter die vrijdagmiddag twee overvallers doodde tijdens de overval op juwelier Goldies in Deurne kan rekenen op veel sympathie. Op internet volgt een stortvloed aan reacties. Een demonstratie van de Marokkaanse gemeenschap lokt een tegendemonstratie uit. En het OM is onduidelijk over het al dan niet vervolgen van de juweliersvrouw. De burgemeester van Deurne vaardigt zondagavond een samscholingsverbod en een noodverordening af. (Omroep Brabant, 2014)

Deze casus is de meest recente. De gebeurtenis betreft het fysieke en het sociaal/politieke domein. De zogenoemde 'harde' impact is middelgroot en de gebeurtenis heeft etnische spanningen ('zachte' impact) als gevolg. Media-aandacht was groot. De crisis heeft een acuut begin en een lange nasleep. Type: long-shadow. De crisis heeft een interculturele component. Het vraagstuk over eigenrichting is interessant, omdat het bij meerdere crises voorkomt en veel maatschappelijke discussie oproept.

Geselecteerde, maar niet geanalyseerde cases:

Benno L.

'Ontuchtpleger Benno L. vindt onderdak in Leidse seniorenflat' kopt NRC Handelsblad in februari 2014. Daarmee onthult de krant de nieuwe woonplaats van de veroordeelde pedoseksueel en ex-zwemleraar. Op sociale media gaan al snel het adres en een foto van de bewuste flat rond, waarna boze demonstranten zich een dag later bij zijn woning verzamelden. (De Volkskrant, 2014) Er komt ook een tegenreactie op deze volkswaarde. De Facebookpagina 'Benno L welkom' krijgt 1701 likes (Facebook, zd). Burgemeester Henri Lenferink had bewust in zijn eentje besloten de veroordeelde pedoseksueel Benno L. in zijn stad te laten wonen. Hij heeft geen spijt van het feit dat hij dat alleen heeft besloten en overleeft met dat standpunt een motie van wantrouwen in de gemeenteraad. (De Volkskrant, 2014)

Deze casus betreft het sociale en politieke domein. De gebeurtenis heeft grote maatschappelijke onrust tot gevolg. Het betreft dus een crisis met zogenoemde 'zachte' impact. De media-aandacht was gemiddeld. De maatschappelijke commotie werd grotendeels op sociale media aangewakkerd. De crisis kent een acuut begin en een tamelijk abrupt einde. Type: fast-burning.

Mazelenepidemie Biblebelt

Vanaf mei 2013 tot maart 2014 heeft in Nederland een mazelenepidemie geheerst in gemeenten met een lage vaccinatiëgraad (onder 90 procent) tegen mazelen. In deze regio wonen veel mensen die behoren tot de reformatorische gezindte. Zij laten zich om religieuze redenen niet inenten. Er zijn ruim 2600 patiënten met mazelen gemeld. Omdat niet iedereen die mazelen had naar de huisarts ging, zal het werkelijke aantal patiënten echter veel hoger zijn. Tijdens de epidemie zijn er 182 kinderen opgenomen in het ziekenhuis en is één kind overleden aan de complicaties van mazelen. (RIVM, 2014)

Deze casus is een volksgezondheids casus en behoort daarmee tot het domein fysieke veiligheid. Hoewel de fysieke consequenties zijn relatief groot en er is sprake van zorgen onder de bevolking. Er is dus sprake van impact van verschillende aard (zowel 'hard' als 'zacht'). De aandacht op traditionele media was relatief laag. Het betreft een sluimerende crisis. Type: slow-burning. Het is nog onduidelijk hoeveel hierover op sociale media is gedeeld. Er is wel een tendens om op blogs en dergelijke de gezondheidsadviezen van de overheid in twijfel te trekken. Zo ook het advies over vaccinatie tegen mazelen (Skepsis, 2013)

Asbest Utrecht

Op maandag 16 juli 2012 startte de asbestsanering aan een flat van woningcorporatie Mitros in het Utrechtse Kanaleneiland. Op zondag 22 juli werd groot alarm geslagen vanwege de vondst van asbest. Naar aanleiding van deze vondst, zijn bewoners van meerdere flatgebouwen geëvacueerd, zijn delen van de wijk afgesloten geweest en is de crisisorganisatie opgeschaald tot GRIP 2. Het incident heeft veel media-aandacht gekregen en veel onrust veroorzaakt bij bewoners. (Jansen, 2012)

Deze crisis betreft de volksgezondheid en valt daarmee binnen het fysieke domein. Hoewel de uiteindelijke ('harde') impact m.b.t. de volksgezondheid beperkt bleef, heeft de crisis relatief veel onrust veroorzaakt onder bewoners ('zachte' impact). Deze casus brak uit in komkommertijd. Mede daardoor kreeg de crisis op Kanaleneiland landelijk veel media-aandacht. Onder de slachtoffers zijn veel mensen van allochtone afkomst, daarmee heeft deze casus ook een interculturele component. De crisis kent een acuut begin en ebt nog lang na voor de betrokkenen. Type: long-shadow. Niet zozeer de slachtoffers van de crisis – de evacuees – als wel de (vermeende) asbestexperts en politiek hebben veelvuldig gebruik gemaakt van sociale media.

Rishi Chandrikasing

17-jarige Rishi Chandrikasing werd op 24 november 2012 doodgeschoten door een agent op station Hollands Spoor in Den Haag. Hij had geen wapen bij zich en dat blijkt uit onderzoek van de Rijksrecherche. De dood van Rishi maakte veel los bij jongeren in Den Haag. Op een stille tocht kwamen een dag na het incident honderd mensen af. Een demonstratie tegen politiegeweld trok een week later zo'n honderd tot tweehonderd man. Familie en vrienden van Rishi richtten een Facebookpagina op en een petitie om het OM te overtuigen onderzoek te doen naar de schietende agent. (Facebook, z.d.) De nabestaanden van Rishi eisten een verzwaring van de aanklacht, omdat ze bang waren dat de strafeis te licht zou uitpakken. Het OM besloot daarop moord aan de tenlastelegging toe te voegen zodat de rechter daarnaar zou kunnen kijken. De vrijspraak van de rechter valt de familie en vrienden van Rishi zwaar. (NRC, 2013)

Deze betreft het fysieke, maar vooral het sociaal/politieke domein. Hoewel de omvang van de fysieke ('harde') impact relatief beperkt is, is de emotionele ('zachte') impact lokaal groot. De media-aandacht bij deze crisis van middelgroot. Deze casus kent een interculturele component en is daarom interessant. Taal van de nabestaanden op sociale media kan echter een drempel zijn voor onderzoek. De crisis had een acute aanleiding en een duidelijk einde. Type: fast-burning. De rol van sociale media, andere dan Facebook (welke werd ingezet voor de petitie), dient nog in kaart te worden gebracht.

School sluiten in Leiden

Op advies van de politie bleven 22 april 2013 alle middelbare en mbo-scholen in Leiden dicht. De sluiting was in verband met een dreiging van een schietpartij volgens de politie. Het dreigement is

anoniem geuit op het internationale internetforum 4Chan. Het is gericht tegen een leraar en ook wordt bedreigd dat "zo veel mogelijk medestudenten worden meegenomen". Een dag later zijn de scholen weer open, maar staan er wel agenten bij de deur. Later blijkt de dreiging in Costa Rica op het forum te zijn geplaatst en wordt een verdachte aangehouden. (NOS, 2013)

Deze crisis betreft het sociale domein. Deze casus is frappant, omdat er vooral sprake is van dreiging die de dagelijkse gang van zaken verstoort, maar er feitelijk niets is gebeurd. Er is dus alleen sprake van zogenoemde 'zachte' impact in de vorm van angst ontstaan door deze dreiging. De media-aandacht was van korte duur. Het gaat om een crisis met een acuut begin en die ook snel weer voorbij was. Type: fast-burning. Het ontstaan van deze crisis is volledig online en vroeg om accuut handelen van hulpdiensten.

Literatuur

- Facebook (z.d.) *Benno L welkom*. Geraadpleegd op 1 april 2014 via: <https://www.facebook.com/BennoLwelkom>
- Facebook (z.d.) *RIP Rishi*. Geraadpleegd 1 april 2014 via: <https://www.facebook.com/RipRishiChandrikasing/info>
- Haan, de W. (2007) Morele paniek of cultureel trauma? Over de betekenis en de gevolgen van de moord op Theo van Gogh. *Tijdschrift voor Criminologie* 2007 (49) 3 p.252-264
- Jansen G.J. ea (2012) *Onderzoek asbestvondst Kanaleneiland*. Utrecht
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2012). *Strategie Nationale Veiligheid. Bevindingenrapportage*. Binnengehaald 12 mei 2014 via: https://www.nctv.nl/Images/nrb-bevindingenrapportage-2012_tcm126-495378.pdf
- Omroep Brabant (2014) *Overzicht gebeurtenissen van fatale overval op juwelierszaak Goldies in Deurne*. Binnengehaald via: <http://www.omroepbrabant.nl/?news/2088841223/Overzicht+gebeurtenissen+van+fatale+overval+op+juwelierszaak+Goldies+in+Deurne.aspx>
- NOS (22 april 2013) *Liveblog dreiging Leiden* <http://nos.nl/liveblog/498315-live-dreiging-leiden.html>
- NOS (14 augustus 2013) *De kopschopperszaak, een overzicht van de gebeurtenissen*. <http://nos.nl/audio/539934-de-kopschopperszaak-een-overzicht-van-de-gebeurtenissen.html>
- NRC (23 december 2013) *Agent die 17-jarige Rishi doodschoot krijgt geen straf*. Binnengehaald via: <http://www.nrc.nl/nieuws/2013/12/23/agent-vrijgesproken-van-moord-op-rishi/>
- Nu (17 december 2013) *Doodsoorzaak broertjes Ruben en Julian niet te achterhalen*. Binnengehaald via: <http://www.nu.nl/binnenland/3656045/doodsoorzaak-broertjes-ruben-en-julian-niet-achterhalen.html>
- Rijksoverheid (2014) *Aardbevingen door gaswinning in Groningen*. Binnengehaald 2 april 2014 via: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aardbevingen-in-groningen/aardbevingen-door-gaswinning-in-groningen>
- RIVM (2014) *Mazelen*. Binnengehaald 3 april 2014 via <http://www.rivm.nl/Onderwerpen/M/Mazelen>
- Skepsis (2013) *Mazelen, chronologie van een epidemie*. Binnengehaald 2 april 2014 via: <http://www.skepsis.nl/blog/2013/07/mazelen-2013-chronologie-van-een-epidemie/>
- De Volkskrant (11 mei 2013) *250 burgers zoeken naar vermiste jongens*
- De Volkskrant (18 februari 2014) *NRC betreurt onthulling over woonplaats Benno L*.
- De Volkskrant (27 februari 2014) *Lenferink: geen spijt over geheimhouding Benno L*.
- Youtube (2013) *Pownews achtervolgt kopschoppers mishandeling Eindhoven*. Binnengehaald op 2 april 2014 via: <https://www.youtube.com/watch?v=OgtWsZd2Blc>